

Statutul construcțiilor incidente în limba română contemporană

Article history:

Received: 15.08.2025

Revised: 26.09.2025

Accepted: 28.09.2025

Available online: 21.10.2025

Cipriana-Elena ȚAVAȘ

Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca
cipriana.peica@ubbcluj.ro

<https://doi.org/10.56177/eon.6.3.2025.art.11>

TITLE: "The status of incidental construction in contemporary Romanian language"

ABSTRACT: Through this article, we propose a synthesis of the main studies on incidental construction in Romanian language, revealing the convergent or divergent perspectives adopted by traditional and modern grammar, as well as by the specialized literature. At the same time, relying on arguments and facts of language itself (especially the problem of incidental constructions as parenthetical language facts), we include incidental constructions, generally considered a matter of syntax, in an interdisciplinary sphere of concerns, engaging at least two complementary directions: linguistics and semantics, respectively. Transversally, we debate the consistency of the theories that claim that these constructions are an additional communication within a basic communication to which they are not syntactically linked and which they interrupt, and we emphasize a much more plausible point of view, namely the conception of these constructions as being especially important within the organization of the statement viewed as an object of discourse, as a materialization of any type of human communication

KEYWORDS: parenthetical constructions; statement; discourse; syntax; parenthetical language issue (fact).

REZUMAT: Prin articolul de față, ne propunem o sinteză a principalelor studii asupra construcțiilor incidente în limba română contemporană, cu relevarea perspectivelor convergente sau divergente adoptate de gramatica tradițională și de cea modernă, precum și de către literatura de specialitate. Totodată, bazându-ne pe argumente și pe fapte de limbă propriu-zise (în special, problematica construcțiilor incidente ca fapte parantetice de limbă), includem construcțiile incidente, considerate îndeobște o chestiune de sintaxă, într-o sferă interdisciplinară de preocupări, angajând cel puțin două direcții complementare: lingvistica, respectiv semantica. Transversal, dezbatem consistența teoriilor care susțin că aceste construcții sunt o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază de care nu este legată sintactic și pe care o întrerupe și subliniem un punct de vedere mult mai plauzibil, respectiv conceperea acestor construcții ca fiind importante mai ales în cadrul organizării enunțului privit ca un obiect al discursului, ca o materializare a oricărui tip de comunicare umană.

Cuvinte-cheie: construcții incidente; enunț; discurs; sintaxă; fapt parantetic de limbă.

Considerații introductive

Accepțiunea care s-a acordat termenului *sintaxă* și obiectului de cercetare al acestei discipline a variat în cursul istoriei gramaticii. Astfel, pornindu-se de la ideea conform căreia „morfologia servește sintaxa în sensul că sintaxa folosește modificările formei cuvintelor pentru a le îmbina între ele, pentru a exprima raporturile dintre cuvintele unei propoziții” (GLR - I 1966, 11), sintaxa este definită ca fiind „partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și fraze” (GLR - I 1966, 7). Gramatica tradițională admite ca unități sintactice partea de propoziție, îmbinarea de cuvinte (grup de cuvinte, sintagmă), propoziția și fraza, iar dintre acestea propoziția este considerată unitatea fundamentală, privită fiind ca cea mai mică unitate a sintaxei care poate apărea de sine stătătoare și a cărei esență este predicția, iar fraza este unitatea sintactică superioară propoziției, aceasta fiind constituită din două sau mai multe propoziții. Astfel, dacă sintaxa este „partea structurii gramaticale (și a gramaticii ca studiu al acesteia) care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în fraze” (Avram 1986, 237), rezultatul acestei îmbinări a cuvintelor este chiar comunicarea, iar studiul sintaxei reflectă mecanismul de funcționare al limbii, modul în care cu un număr

limitat de cuvinte se realizează un număr nelimitat de propoziții și fraze. Prin urmare, în definiția sintaxei se poate discuta de două unități ale ei care pot constitui comunicări de sine stătătoare, exprimând judecăți logice. Prima este propoziția, ca unitate de grad mai mic, și fraza, ca unitate de grad mai mare (rezultată dintr-o îmbinare de cel puțin două propoziții). În gramatica neotradițională, termenul *enunț* este utilizat ca termen supraordonat și nedistinct pentru propoziție (independentă) și pentru frază, concluzia fiind tot aceea că propoziția este unitatea fundamentală a sintaxei, cea mai mică unitate care poate apărea de sine stătătoare, care poate constitui singură o comunicare, iar fraza este unitatea sintactică superioară propoziției din punctul de vedere al organizării, fraza fiind o comunicare mai complexă decât propoziția datorită faptului că este o îmbinare de două sau mai multe propoziții. Grupul de cuvinte și partea de propoziție, fiind lipsite de predicatie, sunt catalogate ca fiind inferioare propoziției. Acestea nu pot apărea de sine stătătoare și nu pot constitui unități de comunicare decât prin încadrarea într-o propoziție.

Toate aceste variații nu depășesc însă anumite limite. În centrul cercetării sintactice rămâne modul de organizare a comunicării, și anume îmbinările de cuvinte. Orice tip de sintaxă¹ – tradițională sau clasică, analitică sau structuralistă, sintetică sau generativ-transformațională – se ocupă de modul de organizare a unităților de comunicare, de îmbinările de cuvinte, indiferent de concepția asupra limbii și de metodele de cercetare folosite de specialiști (Iordan, Robu 1978, 538). În lingvistica actuală, unitatea de bază asupra căreia se efectuează operația de analiză este enunțul, aceasta reprezentând o ilustrare a modului în care procesul de modernizare a gramaticii tradiționale se realizează prin împrumutul de termeni tehnici care au rolul de a complini neajunsurile terminologice anterioare. Enunțul poate fi analizat atât ca unitate comunicativă, cât și ca unitate sintactică, acesta putând fi acceptat ca unitate a nivelului sintactic în plan comunicativ, iar, în această accepție, enunțul implică posibilitatea de diviziune, are calitatea de întreg analizabil. Având în vedere faptul că, din punct de vedere analitic, cercetarea sintactică are ca punct de plecare textul de diverse dimensiuni, textul care reprezintă o comunicare lingvistică unică, se poate concluziona că obiectivul principal al acesteia îl constituie descoperirea modurilor posibile de organizare a enunțurilor într-o limbă, precum și descrierea structurii acestor enunțuri.

Enunțul – element sintactic și discursiv

Ramura gramaticii numită sintaxă se ocupă de enunțuri, iar prin analiza sintactică se descompune succesiv enunțul în părți din ce în ce mai simple, până se ajunge la unitățile sintactice cele mai mici, care sunt cuvintele. Întregul inițial este *enunțul*, fragmentul minimal este *cuvântul*, iar în cursul operațiilor de analiză se cercetează *relațiile* dintre părțile care formează un întreg. (Stati 1972, 11-29). Enunțul acoperă cele două unități de comunicare amintite – propoziția și fraza – neidentificându-se cu niciuna dintre ele în totalitate. Un enunț poate fi propoziție sau frază, dar sunt și enunțuri în a căror structură se află un singur cuvânt și toate intră în categoria unităților maxime ale limbii. Prin urmare, problema centrală a sintaxei o constituie enunțul, dar nu enunțul ca unitate de comunicare, ci enunțul ca structură sintagmatică analizabilă în părți componente, precum și stabilirea unităților funcționale minime, care sunt părți componente ale enunțului. (Iordan, Robu 1978, 538-541).

Enunțul este un obiect al discursului, privit ca o materializare a oricărui tip de comunicare umană. Astfel, limba, fiind înainte de toate un instrument de comunicare, este cea care pune la dispoziția vorbitorilor elemente necesare pentru a-și transmite unii altora informații, gânduri, idei, sentimente. Orice comunicare poate fi pusă în cuvinte, în cursul activității de vorbire a omului. Rezultatul oral sau scris al acestei activități de utilizare a limbii a fost denumit *discurs*. În afara situației de comunicare, fraza nu este altceva decât o formă abstractă. Aceasta nu devine un fapt de discurs decât ca urmare a unui act de comunicare individuală, într-o situație particulară. În acest stadiu, se poate considera că fraza se

¹ În literatura română de specialitate o privire generală asupra diferitelor tipuri de sintaxă o găsim la Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 9-28.

află în interdependență cu utilizatorii actului de comunicare. Una și aceeași frază poate genera o infinitate de enunțuri în funcție de identitatea interlocutorilor și de condițiile concrete în care ia naștere actul de comunicare.

În *Gramatica limbii române* din 2005, enunțul este prezentat și este definit ca *unitate comunicativă* și ca *unitate sintactică*. În prima ipostază se pornește de la ideea că enunțul este o unitate lingvistică implicată în procesul comunicării - alături de *grupul sintactic*, care este o parte a enunțului, și *cuvântul*, care poate fi componentă a enunțului său, iar în anumite situații chiar enunț - că acesta este unitatea de bază a comunicării și că este reprezentat printr-o secvență fonică asociată cu o semnificație. *Referențialitatea* este elementul care caracterizează și condiționează enunțul ca unitate comunicativă și implică un proces de precizare, de restrângere a semnificațiilor care constituie conținutul semantic al unităților unei limbi. Ca realitate lingvistică, enunțul se caracterizează prin asocierea secvenței fonice reprezentată prin informația care constituie obiectul actului de comunicare, cu un anumit contur intonațional. Enunțul nu aparține sistemului lingvistic, el este o realizare particulară a comunicării de informații. În ceea ce privește forma enunțului, aceasta depinde de informația pe care o transmite și de situația de comunicare. Realizarea oricărui enunț presupune selectarea mijloacelor adecvate *temei referențiale* a comunicării și a contextului situațional (GALR II 2005, 13-14).

În cea de-a doua ipostază - *enunțul ca unitate sintactică* - demersul pornește de la sublinierea relației de dependență a enunțului față de disponibilitățile oferite de sistemul lingvistic al unei limbi, față de unitățile limbii sub aspectul mijloacelor de realizare. Astfel, orice enunț este reprezentat prin unități ale limbii, utilizate izolat sau asociate în combinații variabile ca extindere și complexitate de organizare (GALR II 2005, 14).

Având drept criteriu modul de realizare lingvistică, enunțurile sunt grupate în *enunțuri nestructurate* - enunțurile reprezentate prin secvențe fonice care se identifică cu unitatea lexicală și care sunt, ca atare, neanalizabile și care comunică, de regulă, o informație privind reacția vorbitorului față de faptul extralingvistic - și în *enunțuri structurate sintactice* - enunțuri ce variază ca amplitudine și care se organizează prototipic în jurul unei forme verbale la mod personal care, prin informația gramaticală specifică, ancorează referențial structura lingvistică care reprezintă enunțul și determină configurația de ansamblu a comunicării. (GALR II 2005, 13-14).

„Enunțul, unitate a comunicării, este dependent de *referința* a cărei expresie o reprezintă și de posibilitățile lingvistice combinatorii oferite de sistem, orice enunț fiind rezultatul actualizării unor virtualități combinatorii ale sistemului limbii date.” (GALR II 2005, 14-15). În organizarea oricărui enunț se consideră că interferează planul comunicativ și cel sintactic, iar relațiile sintactice sunt cele care au un rol definitoriu în ordonarea gramaticală a componentelor enunțului analizabil.

În *Gramatica de bază a limbii române* din 2010, teoria enunțului este prezentată în cadrul a două capitole intitulate: „Tipuri de enunț” și „Structura informațională a enunțului”. Enunțul este definit ca „o unitate de comunicare verbală, care, în mod prototipic, este structurată gramatical în jurul unui predicat al enunțării. Secvența de cuvinte care alcătuiește enunțul se referă la o stare de lucruri reală sau posibilă (are referențialitate), este autonomă și realizează un act de limbaj (are ton pragmatic). Enunțul este caracterizat de un contur intonațional specific (în funcție de tipurile sale). Există și enunțuri nestructurate, constituite din elemente echivalente cu un predicat al enunțării (*Foc!, Vai!, Da!* etc).” (GALR II 2005, 15).

Enunțul este încadrat în două tipologii: *o tipologie sintactică* și *o tipologie sintactico-pragmatică*. În categoria tipurilor sintactice de enunț sunt incluse *enunțurile simple* - enunțul structurat și cel nestructurat - și *enunțurile complexe* - cele alcătuite prin coordonare, prin subordonare, precum și cele care conțin propoziții cu verb la formă non-finită. În funcție de scopul pragmatic al comunicării, enunțurile se organizează în câteva tipare principale - *asertive, interogative, imperative și exclamative* (GBLR 2010, 604).

În capitolul „Structura informațională a enunțului” din *Gramatica de bază a limbii române* din 2010, se pornește de la ideea conform căreia informația cuprinsă într-un enunț este organizată din mai multe puncte de vedere, în funcție de ce este nou sau deja cunoscut, în funcție de ceea ce este considerat mai important sau mai puțin important, de ceea ce contrazice anumite așteptări ale interlocutorului.

Aceste ierarhizări ale conținutului se reflectă în structura sintactică și prozodică a enunțului prin reorganizarea sintactică, prin ordinea cuvintelor, prin prezența unor marcatori specifici, intonația (*caracterul frastic*). Teoretizările au în vedere *tema* – elementul deja dat, de la care se pornește într-un enunț – și *rema* unui enunț – informația nouă, *tematizarea (topicalizarea)* enunțului – plasarea, în poziția inițială a unui enunț, a unui component care nu-i este caracteristic, *rematizarea* unei secvențe din enunț, – *focusul* – elementul reliefat prin contrast și prin raportare la așteptările receptorului, *focalizarea* – reliefarea unei informații rematice și plasarea ei în poziția de focus – și focalizatorii – cei care reliefează un constituent rematic și au valori semantico-pragmatice. (GBLR 2010, 605-610).

Astfel, pornind de la definiția enunțului conform căreia „prin enunț se înțelege o secvență fonică (un flux sonor), limitată prin pauze și caracterizată prin contur intonațional și care poartă o anumită informație semantică, reprezintă deci o comunicare.” (GBLR 2010, 612-617), putem spune că orice enunț este caracterizat prin trei trăsături definitorii, și anume: *autonomia comunicativă*, prin care se înțelege că enunțul este sau poate fi din punct de vedere comunicativ de sine stătător; *integritatea structurală*, indiferent dacă toate componentele sunt prezente fizic sau pot fi recuperate, și *unicitatea conturului intonațional* care conferă finalitate comunicativă enunțului.

Prin urmare, enunțul poate fi acceptat ca unitate a nivelului sintactic în plan comunicativ, dar, nefiind nici definit și nici delimitat, în plan relațional, nu se pune problema ca acesta să fie considerat unitate relațională. Ca unitate sintactică, enunțul implică posibilitatea de diviziune, are calitatea de întreg analizabil, iar despre organizarea internă a unui enunț se poate vorbi în măsura în care acesta este alcătuit prin articularea a cel puțin două componente. (Guțu Romalo 1973, 29-32).

Jean Dubois, în *Dictionnaire de linguistique* din 1973, face anumite precizări terminologice, insistând asupra distincției dintre *enunț/fraza simplă* și *enunț/fraza complexă*, precum și între *frază* și *propoziție*, fraza fiind cea care poate să conțină mai multe propoziții, cu precizarea că termenul *propoziție* se aplică doar subordonatelor, iar perspectiva abordată în ceea ce privește fraza o apropiere de conceptul actual *enunț*. Autorul remarcă dificultatea definirii frazei prin unitate de sens, deoarece există situații în care conținutul semantic poate fi exprimat într-o singură frază sau în două fraze juxtapuse, ceea ce face dificilă distincția dintre *frază* și *text*: *Pendant que je lis, maman coud // Je lis. Maman coud*.

Autorul remarcă și faptul că în gramatica modernă nu există definiții clare ale frazei, preferându-se a se spune nu ceea ce este de fapt o frază, ci ceea ce constituie o frază. Din această perspectivă o frază este un enunț în care constituenții trebuie să își asume o funcție și care, în vorbire, trebuie să fie însoțit de o intonație. Fraza este delimitată, la început, prin majusculă și, la sfârșit, prin punct, fiind marcată printr-un anumit contur intonațional și este încadrată prin două pauze clare, iar din punct de vedere semantic este dotată cu un sens complet (Dubois 1973, 378).

Descrierea și analiza frazei complexe presupune, în primul rând, definirea sa în calitate de concept și ca realizare lingvistică, iar această definire nu se poate limita doar la domeniul sintactic. Perspectivile semantică și pragmatică asupra relațiilor logico-semantice pe care o asemenea structură o pot exprima sunt esențiale.

Antoine Culioli propune o definiție a frazei care este pe cât de completă și riguroasă, pe atât de posibilă, luând în calcul toate perspectivele lingvistice moderne: „o unitate gramaticală care deține caracteristicile prozodice și grafice și care se poate defini fie prin reguli de bună formare sintactică, fie prin reguli semantice” (Culioli I 1990, 153). Astfel, o frază complexă trebuie să aibă un sens complet, în acest caz ea fiind atât gramaticală, cât și semantică. O frază gramaticală nu este o simplă alăturare de propoziții, ci constituie spațiul unei organigrame, în care constituenții își asumă, fiecare, o funcție specifică, prin raportare la întreg. Astfel, în totalitatea sa, fraza complexă este o unitate structurală și semantică, în care elementele, adică purtătorii conținuturilor informaționale, sunt organizați în așa fel încât comunicarea să fie una logică și coerentă. De aici rezultă *autonomia comunicativă* a frazei, prin care se înțelege că fraza ca enunț este sau poate fi din punct de vedere comunicativ de sine stătătoare, terminată, finită, adică poate fi înțeleasă fără alte completări.

Doar enunțul este cel care stabilește relația frazei cu lumea și decide condițiile de integrare a frazei în cadrul discursului. Enunțul are o realitate actuală și se caracterizează prin autonomie comunicativă,

integritate structurală și contur intonațional. Fraza și propoziția se situează la nivelul posibilului. Fraza nu este altceva decât o formă abstractă care devine un fapt de discurs doar ca urmare a unui act de comunicare individuală, într-o situație particulară. Una și aceeași frază poate genera o infinitate de enunțuri în funcție de identitatea interlocutorilor și de condițiile concrete în care ia naștere actul de comunicare. Prin urmare, fraza și propoziția se situează la nivelul posibilului, doar enunțul are o realitate actuală. Doar el aparține discursului, doar el are o valoare de adevăr. Fraza simplă *Am o problemă medicală care necesită o rezolvare urgentă*. nu este în sine adevărată sau falsă până în momentul în care nu este efectiv pronunțată de către un interlocutor.

Statutul construcțiilor incidente în limba română contemporană

Discursul apare ca un șir de semne sonore sau grafice în care se pot distinge, după anumite criterii de formă și de sens, mai multe elemente constitutive sau constituenți. Vorbind sau scriind într-o limbă trebuie, pentru a fi înțeleși, să formulăm comunicarea pe care o avem de transmis cu ajutorul elementelor constitutive ale limbii respective, potrivit regulilor de funcționare și de combinare între ele. Tot enunțul este cel care decide condițiile de integrare a frazei în cadrul discursului. Pentru a se putea integra într-un text, nu este suficient ca fraza să fie conformă gramaticii limbii, ci este necesar ca aceasta să se adapteze prin structura funcțională contextului căruia îi aparține. În acest context, construcțiile incidente, apozitia, elipsa sunt forme de comunicare suplimentară integrate unei comunicări legate din punct de vedere sintactic. De multe ori, construcțiile incidente au rolul să completeze condițiile de acceptabilitate gramaticală sau semantică cu condițiile referitoare la coeziune, ele contribuind la integrarea unei fraze bine formate într-un context. Datorită acestor relații coezive între ceea ce precedă și ceea ce urmează, enunțul este parte integrantă a unei organizări discursive/textuale.

Construcțiile incidente reprezintă elemente nelegate sintactic a căror intervenție *tulbură* caracterul unitar al unei propoziții sau fraze. Aceste construcții reprezintă o comunicare marginală, de sine stătătoare, aflată pe alt plan față de comunicarea de bază, fie în sensul că vorbitorii sunt diferiți, fie în acela că vorbitorul unic introduce în comunicarea sa elemente de adresare, de atitudine, de explicație (Avram 1986, 326-327). Prezența unei propoziții incidente într-o propoziție independentă nu-i dă acesteia statut de frază, deoarece cele două comunicări nu se constituie în aceeași unitate sintactică. În frază acestea nu se iau în calcul la numărarea unităților care o alcătuiesc, ele fiind elemente ale unei comunicări paralele, „sintactic ele nu sunt legate în frază” (Drașoveanu, Dumitrașcu, Zdrengea 1965, 48). Relația de incidență este expresia sintactică a intersectării a două sau mai multe planuri în interiorul aceluiași enunț, care devine astfel un enunț complex, iar termenii implicați în relația de incidență sunt enunțuri cu grade diferite de autonomie, care se articulează în limitele unității enunțării.

Există câteva situații în care componente ale enunțului (cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții) angajează relații pragmatice, discursive cu celelalte elemente componente. Aceasta este situația construcțiilor incidente, situație în care structura propoziției este întreruptă pentru ca locutorul să-și exprime un anumit punct de vedere, să aducă explicații suplimentare în legătură cu cele enunțate, să facă legătura dintre idei. Se consideră că aceste întreruperi nu sunt coordonate sau subordonate în plan sintactic, ci în plan pragmatic, în raport cu termenul de același rang sintactic sau cu un regent neexprimat. Tot în plan pragmatic sunt situate și în situația în care aceste construcții incidente pot avea rolul de a asigura raportarea vorbirii directe (*Pleacă de aici, spuse el nervos, pentru că s-ar putea să ne certăm.*) (GBLR 2010, 354-357).

În discursul direct, vocativul și interjecția adresativă apar ca elemente incidente. Circumstanțialul metadiscursiv - care este exterior grupului verbal exprimat prin enunț (regentul său fiind, de fapt, de cele mai multe ori absent), pentru a face referire la actul enunțării - este catalogat drept un tip special de construcție incidentă (*Cred că nu se simte bine, [spun asta] pentru că veni vorba.*). Alte elemente incidente se consideră a fi conectorii pragmatice (*Credeți că am scăpat de vremea urâtă? Ei bine, ploile revin în toată țara.*).

În *Gramatica limbii române* din 1966, sub titlul general de „Fenomene și procedee sintactice comune frazei și propoziției” se discută *cuvintele și construcțiile incidente*, adică acele cuvinte și construcții care

aduc o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază (GLR II 1966, 422-427), iar în ediția *Gramaticii limbii române* din 2005, *cuvintele și construcțiile incidente* sunt luate în discuție în capitolul intitulat „Structuri sintactice deviate”, din partea a II-a, „Organizarea discursivă”, parte consacrată diferitelor aspecte ale discursului. Între aceste fenomene, alături de elipsă, anacolul, repetiție, sunt integrate și construcțiile incidente, în subcapitolul „Construcții incidente”, precum și parțial, în „Tipuri de discurs” în interpretarea vorbirii directe (GALR II 2005, 738-742).

Prezența unei construcții incidente generează două unități propoziționale nu aparțin aceluiași plan de comunicare: una se realizează ca expresie a actului de comunicare, iar alta, ca expresie a atitudinii afective sau raționale a subiectului vorbitor față de cele comunicate, ceea ce are drept consecință un raport de *supraordonare*, o relație care caracterizează structura enunțului constituit din două unități care aparțin la două planuri de vorbire (vorbirea directă și vorbirea autorului care reproduce vorbirea directă a altui autor – *Dragii mei, spune mama, veniți la masă!* – și care alcătuiesc structuri sintactice caracterizate prin relații sintagmatice. În acest sens, D.D. Drașoveanu susține și demonstrează că „nimic din ce intră în zona paranteticului – nici segmentele incidentale, nici cele explicative – nu este funcție, pentru că, prin însuși faptul de a se situa între paranteze, nu actualizează valențe.” (Drașoveanu 1997, 75). Propoziția incidentă este în nonraport cu termenul antecedent, nu este în relație cu acesta, nu este un contractant al acestuia. Pornind de la principiul conform căruia unde nu este relație nu este nici funcție sintactică, se poate spune că nu există un raport sintactic de incidență, relația de incidență fiind de natură parantetică, exclusiv semantică.

Construcția incidentă de tip propoziție independentă este intercalată într-o alta sau plasată între două propoziții, fără a crea o legătură de natură sintactică între acestea. ^{În cazul propoziției incidente nu se poate pune problema nici a subordonării}, nici a coordonării, aceasta fiind din punct de vedere gramatical asemănătoare unei propoziții principale, dar o principală care, din cauza sensului său secundar, nu poate fi pusă pe același plan cu o propoziție principală în adevăratul sens al cuvântului. Aceasta apare într-o frază, nu ca o manifestare a dezvoltării sale organice, ci ca o paranteză, și oricare ar fi importanța sa pentru sensul frazei, ea are statutul unui corp străin, are o exterioritate sintactică și semantică, care, indiferent de nuanțele și gradele diferite în care apare, îi confră un caracter extern indiscutabil. Pe de altă parte, în discursul direct, aceasta redând vorbele cuiva, poate exprima o formulă de politețe, un apel la atenția interlocutorului sau un comențiu, o reflecție a celui care vorbește. Acestea se manifestă în interiorul frazei complexe asemeni unei paranteze și își confirmă importanța în cadrul discursului, putând fi considerate un caz particular de juxtapunere semantică.

Concluzii

Enunțul este cel care stabilește relația frazei cu lumea și decide condițiile de integrare a acesteia în cadrul discursului, el având o realitate actuală și caracterizându-se prin autonomie comunicativă, integritate structurală și contur intonațional. Fraza și propoziția se situează la nivelul posibilului. Fraza nu este altceva decât o formă abstractă care devine un fapt de discurs doar ca urmare a unui act de comunicare individuală, într-o situație particulară. Una și aceeași frază poate genera o infinitate de enunțuri în funcție de identitatea interlocutorilor și de condițiile concrete în care ia naștere actul de comunicare. Așadar, fraza și propoziția se situează la nivelul posibilului, doar enunțul are o realitate actuală, doar el aparține discursului, doar el are o valoare de adevăr.

În cadrul enunțului, construcțiile incidente, apozitia, elipsa sunt forme de comunicare suplimentară integrate unei comunicări legate din punct de vedere sintactic. De multe ori, construcțiile incidente au rolul să completeze condițiile de acceptabilitate gramaticală sau semantică cu condițiile referitoare la coeziune, ele contribuind la integrarea unei fraze bine formate într-un context. Datorită acestor relații coezive între ceea ce precedă și ceea ce urmează, enunțul este parte integrantă a unei organizări discursive/textuale.

Construcțiile incidente de tip propoziție necesită două interpretări importante: una de ordin sintactic și alta de ordin literar. Astfel, din punct de vedere gramatical, verbul propoziției incidente este plasat înaintea subiectului, ceea ce contravine topicii normale conform căreia verbul este situat după subiect.

Din punct de vedere literar, propozițiile incidente conțin verbe declarative ca: *a răspunde, a zice, a spune, a murmura, a ruga* al căror rol este de a crea expresii forțate cu scopul de a surprinde cititorul, ceea ce le asigură o existență durabilă și relevantă în cadrul structurii discursive.

Rezultă, așadar, caracterul exclusiv semantic și facultativ al propoziției incidente care se situează în afara frazei, se manifestă în interiorul frazei complexe asemeni unei paranteze, caracterul său extern fiind indiscutabil. Aceste concluzii ne îndreptățesc să considerăm construcția incidentă de tip propoziție ca nefiind în relație sintactică cu termenul antecedent. Ea nu este un contractant al acestuia, motiv pentru care nu există un raport sintactic de incidență, relația de incidență fiind de natură parantetică, exclusiv semantică.

References:

- Avram, Mioara. 1986. *Gramatica pentru toți*. Editura Academiei Române.
- Culioli, Antoine. 1990. *Pour une linguistique de l'énonciation. Operations et représentations*, tome 1, Ophrys.
- Drașoveanu, D. D., Dumitrașcu, P., Zdrengea, M. 1965. *Analize gramaticale și stilistice*, Editura Științifică.
- Drașoveanu, D.D. 1997. *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*. Clusium
- Dubois Jean et alli. 1973. *Dictionnaire de linguistique*, Librairie Larousse, Paris.
- Gaur, Alexandru, Mioara Avram și Laura Vasiliu (coord.). 1966. *Gramatica limbii române* (GLR). Volumul I, ediția a II-a. Editura Academiei Române.
- Guțu Romalo, Valeria. 1973. *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, Editura Didactică și Pedagogică.
- Guțu Romalo, Valeria (coord.). 2005. *Gramatica limbii române* (GALR). Editura Academiei Române
- Iordan, Iorgu și Robu, Vladimir. 1978. *Limba română contemporană*. Editura Didactică și Pedagogică.
- Pană Dindelegan, Gabriela (coord.). 2010. *Gramatica de bază a limbii române*. Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – AL. Rosetti”.
- Sorin Stati, Sorin. 1972. *Elemente de analiză sintactică*, Editura Didactică și Pedagogică.

BIONOTE:

Cipriana-Elena Čavaș is a lecturer dr. at the Department of Romanian Language and General Linguistics, Faculty of Letters, Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca. She published several studies on contemporary Romanian language (morphology, syntax, lexicology, semantics, and stylistics). Essential works: *Clasa substantivului în limba română contemporană* (*The Noun Class in Contemporary Romanian*), 2018; *O tipologie a relațiilor sintactice. Abordare contrastivă română și franceză* (*A Typology of Syntactic Relations. Romanian-French Contrastive Approach*), 2018; *O abordare morfosintactică și stilistică a operei lui Ion Creangă în școala românească* (*A Morphosyntactic and Stylistic Approach to Ion Creangă's Work in Romanian School*), 2021; *Dicționarul Aurilor* (*The Dictionary of Goldsmiths*), 2023; *Particularitățile substantivului în cadrul grupului nominal. Compendiu* (*Peculiarities of the Noun within the Noun Group. Compendium*), 2024. Her academic interests include: morphology, syntax, phonetics, as well as the interdisciplinary approaches to the contemporary Romanian language.